Vondst van een dode Slechtvalk *Falco peregrinus* met vogelgriepsymptomen in een onbewoond huis

Albert-Erik de Winter

Veel Slechtvalken jagen in de winter op middelgrote watervogels, zoals eenden en meeuwen. Juist deze prooisoorten waren in de winter van 2020/21 bekende dragers van hoogpathogene vogelgriepvirussen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Slechtvalk in deze periode zwaar werd getroffen. Naar schatting is tot wel 56% van de Nederlandse winterpopulatie gestorven aan de gevolgen van vogelgriep (de Jonge et al. 2023).
In dit artikel wordt de vondst beschreven van een dode Slechtvalk met symptomen van vogelgriep, aangetroffen in een onbewoond huis op een boerenerf nabij het Groningse dorp Loppersum. De vogel werd dood gevonden achter een deur met kattenluik. Eerdere waarnemingen wezen erop dat dit kattenluik aantoonbaar aantrekkingskracht uitoefende op diverse soorten zoogdieren en vogels.

Aanleiding

De Slechtvalk werd gevonden tijdens een flora- en fauna-inventarisatie op het erf van boerderij Boelemaheert. Tussen 2021 en 2024 zijn meerdere Noord-Groningse boerenerven onderzocht op natuurwaarden, zoals broedvogels, zoogdieren, flora en vegetatie en insecten als dag- en nachtvlinders, libellen en wilde bijen. Deze inventarisaties vonden plaats onder auspiciën van de Vereniging Wierde & Dijk, met als doel het vergroten van de ecologische waardering van boerenerven bij zowel eigenaren als andere belangstellenden. Het erf van de Boelemaheert werd in het voorjaar van 2021 onderzocht (Stockman 2021; de Winter & van der Eijk 2024; de Winter *et al.* 2025).

Boelemaheert

Boelemaheert is een historische dwarsboerderij, gelegen in een akker- en graslandgebied ten zuidwesten van Loppersum. De boerderij wordt omgeven door c. 1.5 ha erf, deels begrensd door een boerengracht en rijk begroeid met solitaire bomen en struiken. Op dit erf bevindt zich een onbewoond huis uit 1935-1936, gelegen nabij de schuren. In de jaren dertig waren dergelijke huizen gebruikelijk op boerenerven in Noord-Groningen en werden vaak bewoond door knechten en hun gezinnen. Door schaalvergroting en mechanisatie is deze vorm van bewoning verdwenen. Hoewel dergelijke huizen veelal zijn gesloopt, is het huis op Boelemaheert blijven staan als ruïne, omgeven door dicht struikgewas (Figuur 1).

Figuur 1. Verlaten huis van Boelemaheerd, 25 mei 2021 (Foto: Albert-Erik de Winter). *Delapidated house in Groningen, where the dead Peregrine was found behind an open cat flap.*

Vondst van de dode Slechtvalk

Op 25 mei 2021 werd de Slechtvalk dood aangetroffen tijdens een inspectie van een oud, vervallen en onbewoond huis op het erf van Boelemaheert. Dit huis, verscholen tussen bomen en struiken, werd onderzocht op sporen van gebouwbewonende zoogdieren zoals steenmarters en vleermuizen. De vogel lag dood op de vloer, direct achter een deur met open kattenluik (Figuur 1).
De Slechtvalk was al enkele dagen dood ten tijde van de vondst. Gezien de koele locatie binnen het huis en het feit dat mei 2021 uitzonderlijk koud en guur was (bron: KNMI), is het aannemelijk dat het ontbindingsproces vertraagd was. De aanwezigheid van witte uitwerpselen rondom de vogel wijst erop dat deze enige tijd in leven was op die plek alvorens te sterven. De uitwerpselen lagen in een halve cirkelvorm, wat suggereert dat de vogel zich nog lichtjes heeft verplaatst met zijn achterlijf in de uren voor het overlijden. De Slechtvalk was niet geringd. Op basis van verenkleed en biometrie is vastgesteld dat het een adult vrouwelijk exemplaar betrof waarvan alleen het gewicht ver beneden het gemiddelde lag, wat duidt op ondervoeding (Tabel 1).

Tabel 1. Biometrie (mm en g) van de gevonden adulte vrouw Slechtvalk in vergelijking met de gemiddelde maten en gewicht (naar Demongin 2016). Middelste teen zonder nagel. *Biometrics (mm and g) of the adult female Peregrine compared to mean values (after Demongin 2016); central toe without nail.*

Maten en gewicht *Biometrics*	Boelemaheert *Boelemaheert*	Man *Male*	Vrouw *Female*
Vleugel *Maximun wing chord*	371	289-334	339-375
Staart *Tail*	173	127-160	155-190
Snavelpunt tot washuid *Bill to cere*	23.0	183-22.8	22.5-26.4
Tarsus *Tarsus*	53	45-51	50-56
Middelste teen *Central toe*	51	44.5-49.2	50.4-57.0
Gewicht *Weight*	689	550-770	900-1300

Figuur 2. Dode Slechtvalk achter open kattenluik, Boelemaheerd, 25 mei 2021 (Foto: Albert-Erik de Winter). *Dead Peregrine behind open cat flap, Groningen, 21 may 2021.*

Symptomen van vogelgriep

De dode Slechtvalk is aangeboden voor onderzoek aan het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC), maar daar werd niet op gereageerd, mogelijk vanwege het grote aantal dode Slechtvalken dat al in onderzoek was. Tussen oktober 2020 en september 2021 werden 27 dode Slechtvalken geregistreerd bij de Werkgroep AI-impact. Vier van de vijf onderzochte karkassen testten positief op HPAI. In de periode daarna volgden nog eens negen bevestigde en ten minste twintig gemelde sterfgevallen (Slaterus *et al.* 2022).
Hoewel het exemplaar van de Boelemaheert ongetest bleef, wijzen de context en het aangetroffen beeld sterk op sterfte als gevolg van vogelgriep. Dit wordt verder ondersteund door een min of meer vergelijkbare vondst – zij het buitenshuis – van een dood eksterpaar nabij Usquert op 13 januari 2022 (Figuur 3). Beide eksters testten positief op HPAI H5N1 (bron: DWHC). Keel- en cloacabemonsteringen bieden overigens niet altijd uitsluitsel. Bij vogels die overlijden aan een herseninfectie door het virus kan het genetisch materiaal lokaal verdwenen zijn uit keel en cloaca, wat tot vals-negatieve testresultaten leidt (Slaterus *et al.* 2022).

Aantrekkingskracht van het kattenluik

Waarom de Slechtvalk zich door het kattenluik heeft begeven, blijft onduidelijk. Uit eerdere observaties met een wildcamera bleek dat dit luik ook andere (gezonde) dieren aantrok. Tussen 1 en 10 april 2018 registreerde een camera bij het luik 224 beelden van elf soorten (Tabel 2). Met name huiskat, haas, vos, bosmuis en roodborst bleken interesse te tonen en/of gingen daadwerkelijk door het luik naar binnen.

Tabel 2. Registraties per camera bij kattenluik bij Boelemaheert, 1-10 april 2018 (+ = interesse voor het luik; ++ = doorgang van luik; – = geen interesse voor luik). *Camera observations of visitors at cat flap at Boelemaheert, 1-10 April 2018: + = showing interest, ++ = entering, - = no interest.*

Soort *Species*	Dagen *Days*	Aantal *Number*	Beelden *No.images*	Interesse *Interest*
Huiskat 1 *Felis catus 1*	1	1	3	++
Huiskat 2 *Felis catus 2*	1	1	3	+/-
Roodborst *Erithacus rubecula*	5	1	30	++
Haas *Lepus europaeus*	3	1	42	++
Vos *Vulpes vulpes*	3	1	38	++
Ree *Capreolus capreolus*	1	1	2	-
Bosmuis *Apodemus sylvaticus*	3	1	13	++
Merel *Turdus merula*	2	1	10	-
Vink *Fringilla coelebs*	1	2	3	-
Winterkoning *Troglodytes troglodytes*	1	1	1	-
Koolmees *Parus major*	2	1	7	-
Zwartkop *Sylvia atricapilla*	1	1	3	-

Figuur 4. Vos brengt bezoek aan kattenluik in verlaten huis (Foto: Albert-Erik de Winter). *Red Fox visiting cat flap in abandoned house.*

Discussie en conclusie

De op 25 mei 2021 gevonden Slechtvalk is waarschijnlijk gestorven aan de gevolgen van het hoogpathogene vogelgriepvirus (HPAI). Waarom de Slechtvalk zich terugtrok in een woning blijft speculatief.

Mogelijke verklaringen zijn:

1. Bescherming tegen predatoren. Zieke vogels zijn kwetsbaarder en zoeken naar rust om energie te sparen en te herstellen.
2. Vermijden van soortgenoten. Instinctief gedrag om sociale interacties te vermijden.
3. Verstopgedrag als overlevingsstrategie vanuit een diepgeworteld overlevingsinstinct.

Overigens is wellicht geen sterfgeval van een Slechtvalk met symptomen van HPAI gelijk. Zo werd op 9 april 2024 een stervende Slechtvalk, met vermoedelijk symptomen van vogelgriep, gefilmd die uit een nestkast op de ENKA fabriek in Ede viel (bron: Omroep Gelderland).

Foto 5. Haas op onderzoek bij het kattenluik, een van de vaakst bij het luik aangetroffen dieren. *European Hare inspecting the cat flap.*

Met **dank** aan Evert Smink voor de mogelijkheid om onderzoek te verrichten op het erf van de Boelemaheert. Het DWHC wordt bedankt voor het delen van de testresultaten van beide eksters.

Summary

Winter A.E. de 2025. Peregrine *Falco peregrinus* with symptoms of avian influenza found dead in uninhabited house. De Takkeling 33: 241-246.
On 21 May 2021, during the height of an outbreak of avian influenza, a Peregrine was found dead in an uninhabited house in the northern Netherlands. Surprisingly, the bird had entered the house via an open cat flap, and faeces showed that it had taken the bird some time to die inside the house. It was an emaciated adult female, but rather fresh, with a body mass of only 689 g; the other measurements showed beyond doubt that it was a female. Although not tested, it is thought that the bird had died from avian influenza. A camera installed near the cat flap proved that several other bird and mammal species were interested in entering the house, or showed interest when passing by.

Literatuur

Demongin L. 2016. Identification guide to birds in the hand. Beauregard, Vendon.
Internetbronnen: www.blascozumeta.com, www.topotijdreis.nl, www.knmi.nl, www.gld.nl
Jong A. de *et al.* 2023. Vogelbalans 2023. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Slaterus R., Schekkerman H., Kleyheeg E., Sierdsema H. & Foppen R. 2022. Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2022/90. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Stockmann L. 2021. Wat leeft er op het boerenerf, deel flora en vegetatie 2021. Wierde & Dijk.
Winter A.E. de & van der Eijk A. 2024. Broedvogels Boelemaheert in Loppersum (2021). Wierde & Dijk.
Winter A.E. de, Bakker M. & Wiersma S. 2025. Insectenwaarnemingen op diverse boerenerven en landschapselementen van de agrarische natuurvereniging Wierde & Dijk in de periode 2020 -2024. Wierde & Dijk 19 april 2025.

Contactgegevens:
Albert-Erik de Winter, Wierde & Dijk, Vereniging voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Noord Groningen, aedewinter@hotmail.com